

Ks. Józef Gawel SCJ

SERCE JEZUSA W NOWYCH TEKSTACH LITURGICZNYCH

Bogactwo i różnorodność tekstów liturgicznych, które nam daje nowa liturgia na uroczystość Serca Jezusowego i na Msze św. wotywnie o Sercu Jezusa, może być przedmiotem refleksji jak i źródłem medytacji. Nowe teksty czytań mszalnych są bardzo bogate w treść i pozwalają nam lepiej rozumieć tajemnicę Bożej Miłości. Uczą nas również, jaka ma być nasza odpowiedź na tę miłość w życiu Kościoła i współczesnego świata.

Odnowa liturgiczna w Kościele jest owocem doświadczenia duchowego i duszpasterskiego oraz wyrazem wzbogacenia biblijnego i teologicznego. Jest ona owocem doświadczenia chrześcijańskiego i dokonuje się pod działaniem Ducha Świętego, który jest duszą Kościoła.

„Stół Słowa Bożego” zastawiony coraz obficie, według wyrażenia KL nr 51, staje się najlepszym przygotowaniem do „stołu chleba eucharystycznego” oraz razem z nim i odnowioną liturgią, jest najowocniejszym wkładem do odnowy całego życia chrześcijańskiego.

Nowy Mszał Rzymski wprowadza pewne zmiany tekstów liturgicznych dotychczasowej Mszy św. o Sercu Jezusa (*Cogitationes*). Wprowadza nowe modlitwy oraz nową prefację¹. Modlitwy te lepiej oddają istotę kultu Serca Jezusowego. Mówią o przeżywaniu tajemnicy Bożej Miłości, o potrzebie wynagrodzenia oraz o upodobnieniu siebie do Serca Jezusowego. W modlitwie nad darami prosimy „abyśmy w doskonałej jedności z Nim mogli siebie samych ofiarować jako ofiarę godną Twojej chwały”. Natomiast modlitwa po Komunii zwraca uwagę na związek miłości Bożej z miłością bliźniego, „abyśmy ożywieni tą samą miłością, umieli rozpoznawać Go w naszych braciach”. Nowa prefacja ukazuje otwarty bok Chrystusa i Serce przebite, z którego „wyłynęła krew i woda, symbol sakramentów Kościoła”.

Te nowe teksty liturgiczne na uroczystość Serca Jezusowego, a jeszcze bardziej nowe teksty biblijne przygotowane na Msze św. wotywnie o Sercu Jezusa, są bardzo wymownym przykładem posoborowej odnowy liturgicznej a także duchowej i duszpasterskiej.

1. CHARAKTER I PRZEDMIOT ODNOWY LITURGICZNEJ

Na temat odnowy liturgicznej napisano bardzo wiele rozpraw i artykułów. Studium O. Vagagginiiego OSB, *Riflessioni in prospettiva teologica sui dieci anni di riforma liturgica*², pozwala lepiej

¹ Zostaną one dołączone do tego artykułu.

² *Rivista Liturgica* 1 (1974) s. 35—72.

zrozumieć, jakimi kryteriami kierowano się przy wyborze nowych tekstów liturgicznych na uroczystość Serca Jezusowego.

„Teksty biblijne i patrystyczne — pisze cytowany autor — są jednym z najbardziej udanych owoców reformy liturgicznej. Ciągły kontakt z Pismem św. i myślą patrystyczną jest źródłem ożywienia duchowego. Coraz bardziej jesteśmy przekonani, że Pismo św. czytane i przeżywane w kościele, w ramach liturgii, jest duszą teologii, życia, duchowości i duszpasterstwa”.

Celem odnowy liturgicznej było:

- a) ukazanie nowego wymiaru Kościoła — wspólnoty.
- b) ukazanie liturgii jako źródła i celu całego życia i działalności chrześcijańskiej.
- c) ukazanie historii zbawienia jako centralnego tematu przepowiadania i celebracji.
- d) ukazanie, że centrum tej historii, która głosi „wielkie dzieła Boże” jest tajemnica paschalna, jako szczyt i synteza miłości odkupującej.
- e) ukazanie, że Kościół jest sakramentem rodzącym się z boku Chrystusa.
- f) a Eucharystia jest pamiętką i sakramentem miłości.

Te główne tematy odnowy liturgicznej i zamierzony cel lepiej widzimy w świetle centralnej tajemnicy Chrystusa uwielbionego jako źródło wody i Ducha Świętego. Konstytucja o Liturgii opisując naturę liturgii i jej wagę w życiu Kościoła, zwraca uwagę na przebity bok: „Albowiem z boku umierającego na krzyżu Chrystusa zrodził się przedziwny sakrament całego Kościoła” (KL n 5).

Kto patrzy na przebity bok i otwarte Serce Jezusa, w nim może widzieć objawienie tajemnicy wielkiej miłości ukrytej od wieków w Bogu (Ef 3, 9); może podziwiać ofiarną miłość Chrystusa Kapłana i Żertwy, który nas wszystkich uświęcił (Ef 5, 2; Hbr 10:10). Pierwsze wylanie Ducha Świętego, który gromadzi lud Nowego Przymierza, narodzenie Kościoła sakramentu powszechnego zbawienia. „Kościół czyli Królestwo Chrystusowe już teraz obecne w tajemnicy dzięki mocy Bożej rośnie w sposób widzialny w świecie. Znakiem tego początku i wzrastania jest krew i woda wypływająca z otwartego boku Jezusa ukrzyżowanego” (KK 3).

Gdy analizujemy ducha Soboru i całej odnowy zamierzonej przez Sobór, widzimy, że nie jest to inny duch, obcy kultowi Najśw. Serca Jezusowego. Wręcz przeciwnie, zauważamy pokrywanie się i uzupełnianie wzajemne. Dominantą i jakby bazą wszystkich rozważań Soboru jest misterium Chrystusa, realizujące się w dziejach świata. Niezwykle mocno podkreślany jest motyw działania Bożego w historii i źródło dziejów zbawienia — zbawczy plan Boga, jako plan mądrości, miłości i miłosierdzia.

Nabożeństwo do Serca Jezusowego prowadzi do tych celów, które założyła sobie odnowa liturgiczna: ukazać pobożności chrześcijańskiej wielkie tematy tajemnicy odkupienia; — od Miłości Boga, która jest źródłem wszystkiego, — poprzez pośrednictwo Chrystusa cierpiącego i uwielbionego, — aż do naszego zaangażowania, kontemplacji tej tajemnicy, przeżywania w liturgii, naśladowania, które w szkole Serca Jezusowego staje się odpowiedzią miłości, miłą Ojcu i błogosławioną w owocach dla świętości chrześcijańskiej i pracy duszpasterskiej Kościoła.

2. SERCE JEZUSA I ODNOWA LITURGICZNA

Pod takim tytułem wygłosił zmarły niedawno kardynał Jakub Lercaro w Bolonii referat z okazji 200-setnej rocznicy ustanowienia święta liturgicznego Najśw. Serca Jezusowego (1765—1965)³. W swoim interesującym referacie ukazał drogę przebytą przez to nabożeństwo w ciągu historii, aż do współczesnej odnowy soborowej. Ukazał również potrzebę wyboru nowych tekstów liturgicznych i biblijnych na tę uroczystość.

Kardynał Lercaro, wychodząc od fundamentów biblijnych i sensu eklezjalnego *przebicia boku* (J 19, 34) wskazuje, że moment otwarcia boku Jezusa na krzyżu jest punktem szczytowym historii zbawienia. „Epizod ten tak bardzo mocno podkreślany przez św. Jana jest ukoronowaniem opisu Męki Chrystusa podanej przez synoptyków”⁴. Ukazuje również perspektywę liturgiczną, sakramentalną i eklezjalną tego faktu, tak bardzo drogiego Ojcom Kościoła i Średniowiecza. „W tym momencie rozpoczyna się Zesłanie Ducha Świętego i z głębi Serca Chrystusa Kościół czerpie swą siłę, vim ad vitam gratiae conferendam”⁵. Teksty biblijne pozwalają nam zbliżyć się do istoty nabożeństwa do Serca Jezusowego przez odrzucenie niewłaściwych naleciałości historycznych czy wypaczonej „dewocji”, przez powrót do symboliki biblijnej.

Kult Serca Jezusowego w swej istotnej treści nie jest oparty na objawieniach prywatnych. Podstawy tego kultu zawarte są w Piśmie św., w nauce Ojców Kościoła oraz teologów. Wewnętrzna naturę tego kultu poznać można z Pisma św., Tradycji i Liturgii, „które stanowią dlań źródło przejrzyste i głębokie” (por. *Haurietis aquas*).

„Księgi święte nie podają żadnej pewnej wzmianki o szczególnym kulcie, czci i miłości względem fizycznego Serca Wcielonego Słowa jako symbolu Jego żarliwej miłości”, ale istotna treść tego

³ Kard. Jakub Lercaro, *II Cuore di Gesù e il rinnovamento liturgico*, s. 11—34, w: *II Cuore di Gesù e il rinnovamento conciliare*, Bologna 1966.

⁴ Tamże, s. 12.

⁵ Tamże, s. 14.

kultu — zbawcza miłość Boga objawiona w Chrystusie i wymagająca odpowiedzi — wypełnia całą Biblię. Przecież w Piśmie św. „objawiona została nieskończona miłość Boga względem rodzaju ludzkiego, miłość, której nigdy nie zdołamy należycie zgłębić” (por. *Haurietis aquas*). Stąd część i kontemplacja Bożego Serca jako symbolu streszczającego całe bogactwo zbawczej miłości Boga ma swoje uzasadnienie w Piśmie św. Zbawcza miłość Boga, która stanowi podstawową rację kultu Bożego Serca ukazana została w Piśmie św. obu Testamentów⁶.

Taki kult istniał już w starożytności chrześcijańskiej w postaci Dobrego Pasterza, niosącego zagubioną owieczkę na swoim ramieniu, co było symbolem miłości do najbardziej potrzebujących. Z kolei ci „odnalezieni” poczuli się do obowiązku wdzięczności względem Zbawiciela i do obowiązku oddania się temuż Zbawicielowi bez reszty. To oddanie często poświadczali przelaniem własnej krwi. W ten sposób pragnęli okazać miłość Chrystusowi oraz naśladować Go⁷.

Pomiędzy zaś wczesnym średniowieczem a Nowym Testamentem nakreślić można linię ciągłą poprzez teologię patrystyczną, która od Justyna poczynając uczy, że przebite Serce Chrystusa jest niewyczerpanym źródłem łask wszelkich i Ducha Bożego⁸.

Okres średniowiecza żył głęboko główną ideą kultu, chociaż nie nazywał go nabożeństwem do Serca Jezusowego. Korzystał obficie z bogactw tegoż Serca. Średniowiecze to okres mistyki. Wystarczy przytoczyć tu przykłady św. Gertrudy († 1302), św. Mechtyldy († 1299), które „doświadczały” miłości Serca Jezusowego. Wiek XIV jest wiekiem odkrycia bogactw Serca Jezusowego przez wielkich teologów i mistyków. Dostrzegali oni w tymże Sercu uosobienie miłości Boga do ludzi. Wreszcie, św. Jan Eudes rozpoczął kult liturgiczny podkreślając rolę miłości, która w Chrystusie tłumaczy wszystko. Pierwszym więc przejawem nabożeństwa do Serca Jezusowego, aż po Páray-le-Monial jest przeżywanie miłości Chrystusa, podkreślanie sensu biblijnego i eklezjalnego. Dopiero po objawieniach św. Małgorzaty Marii podkreślono w nabożeństwie bardzo silnie aspekt eucharystyczny i wynagradzający⁹. Ukoronowaniem tego aspektu nabożeństwa jest encyklika Piusa XI *Miserentissimus Redemptor* i Msza św. *Cogitationes*.

Cytowany kardynał Lercaro stawia pytanie, jaka była relacja pomiędzy nabożeństwem do Serca Jezusowego a życiem liturgicznym Kościoła?

⁶ Ks. Bronisław Mokrzycki TJ, *Kult Najśw. Serca Jezusowego a liturgiczna odnowa Kościoła*, s. 81 w: *Zawierzylimy Miłości*, t. I, Kraków 1972.

⁷ Ks. Romuald Rak, *Kult Serca Pana Jezusa*, w: *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 3 (1975), s. 125.

⁸ Hebda Józef, *Kult Bożego Serca w liturgii Kościoła*, w: *Ateneum Kapłańskie* 3 (1961), s. 228.

⁹ Lercaro Jakub kard., art. cyt. s. 24—32.

Kościół zawsze starał się, aby życie liturgiczne oparte było o solidny fundament teologiczny i biblijny, a nie o „dewocję”, czy prywatne objawienia. Dlatego tak długo nie zgadzał się na ustanowienie święta Serca Jezusowego. Domagał się wykazania racji teologicznych i biblijnych tego święta. W końcu Stolica Apostolska na prośbę biskupów polskich, po teologicznym uzasadnieniu tego święta, ustanowiła je w 1765 roku, a rozciągnęła je na cały Kościół dopiero w 1856 r. Warto o tym pamiętać zwłaszcza w naszej Ojczyźnie, że interwencja biskupów Polski z 1765 r. była punktem zwrotnym w oficjalnych dziejach nabożeństwa do Serca Jezusowego. Trzeba również przypomnieć wkład naszego rodaka O. Drózbickiego (1590—1662) i jego dzieło: *Meta cordium — Cor Jesu*. Jest on wczesnym świadkiem nabożeństwa do Serca Jezusowego w Polsce.

Kardynał Lercaro pisze interesująco na temat ustanowienia święta Serca Jezusowego: „chodziło o rozszerzenie kultu opartego o tajemnicę Odkupienia. Dekret z 1765 roku bierze pod uwagę elementy istotne tego nabożeństwa, wprowadzając je następnie do życia liturgicznego ludu Bożego, a eliminując wszelkie niebezpieczeństwa indywidualizmu, psychologizmu, sentymentalizmu”¹⁰.

Nabożeństwo to często było związane z prywatnymi objawieniami i „obietnicami”, a nie było związane ściśle z liturgią. Stolica Apostolska w odnowionej liturgii Serca Jezusowego nawiązała do tradycji Kościoła, do myśli patrystycznej i mistyki średniowiecznej, ukazując w tym nabożeństwie miłość Chrystusa do ludzi.

Pius XII w encyklice *Haurietis aquas* (1956), ukazał istotę kultu Serca Jezusowego jako syntezę tajemnicy Odkupienia, jako tajemnicę miłości, objawioną człowiekowi poprzez ten „przesławny symbol” — jak powie Paweł VI, którym jest przebite Serce Chrystusa.

3. NOWE TEKSTY BIBLIJNE LITURGII SERCA JEZUSOWEGO

Jeden z autorów¹¹ nowe teksty liturgiczne na uroczystość Serca Jezusowego nazywa „niewyczerpanym skarbem, którego różnorodność i głębia napęłniają radością człowieka wierzącego”.

Są to 23 teksty, które znajdują się w VII tomie Lekcjonarza mszal-

¹⁰ Lercaro Jakub kard., art. cyt. s. 28.

¹¹ Bonadio SSCC, *Le Coeur du Seigneur dans la Liturgie*, w: *Adveniat Regnum Tuum* 24 (1973), s. 1—8, Roma.

¹² *Lekcjonarz Mszałny*, Tom VII, *Czytania w Mszach obrzędowych, ilościowych, wotywnych*. Pallottinum Poznań—Warszawa 1977, s. 482—511. Są to następujące teksty na pierwsze czytanie: Wj 34, 4b. 6. 8—9; Pwt 7, 6—11; Pwt 10, 12—22; Iz 49, 13—15; Jr 31, 1—4; Ez 34, 11—16; Oz 11, 1b. 3—4. 8c—9; w okresie wielkanocnym: Ap 3, 14b. 20—22; Ap 5, 6—12. drugie czytanie: Rz 5, 5—11; Ef 1, 3—10; Ef 3, 8—12; Ef 3, 14—19; Flp 1, 9—11; 1 J 4, 7—16. trzecie czytanie: Mt 11, 25—30; Łk 15, 1—10; Łk 15, 1—3; 11—32; J 10, 11—18; J 15, 1—8; J 15, 9—17; J 17, 20—26; J 19, 31—37.

nego, ostatnio wydanego, na Msze św. wotywnie o Najśw. Sercu Jezusa¹² oraz 9 tekstów przeznaczonych na uroczystość Najśw. Serca Jezusowego, ułożonych według lat A. B. C.¹³

Niektóre z tych tekstów były używane w różnych mszach o Sercu Jezusa, począwszy od pierwszej mszy celebrowanej ku czci Bożego Serca (1672) ułożonej przez św. Jana Eudesa, poprzez 15 innych, które powstały w XVII i XVIII w. aż po formularze: *Miserebitur*, *Egredimini*, zastąpione w 1929 r. Mszą św. *Cogitationes*. Autentycznych jednak formularzy mszalnych mamy tylko osiem¹⁴.

Autorzy tych formularzy mszalnych pochodzili ze środowisk, w których kwitło autentyczne życie duchowe. Poprzez te formularze, poprzez kult liturgiczny pragnęli skierować pobożność chrześcijańską do kontemplacji tajemnicy Serca Chrystusowego. Uczyły one o miłości Boga oraz drugiej prawdy, że miłości bliźniego uczymy się najlepiej w szkole Serca Jezusowego, którego postawy uczyły naśladować w życiu codziennym i pracy.

Nowe teksty biblijne pomagają przeżyć tę samą rzeczywistość, ukazują jeszcze głębszą perspektywę teologiczną, chrystocentryczną, duchową i pastoralną. Są ubogaceniem życia duchownego chrześcijan. Powinny one kształtować ich życie i być źródłem rozważań.

Teksty biblijne nowego lekcjonarza pozwalają nam lepiej zrozumieć nabożeństwo u jego źródeł najbardziej autentycznych oraz zgłębiać bogactwa Serca Jezusowego. Teksty te można rozłożyć na cały rok¹⁵.

Teksty biblijne z VII tomu Lekcjonarza mszalnego można w różny sposób dobierać i wykorzystywać, zależnie od potrzeb i okoliczności. Czytania te zawierają następujące prawdy: Bóg jest Miłością, Bóg nas kocha, Bóg pierwszy nas ukochał, Bóg kocha mnie osobiście. Konsekwencją przyjęcia tych prawd jest wiara w tę miłość, ufność w miłosierdzie Boże, że Bóg mi przebacza grzechy oraz miłość wzajemna, tak jak On nas ukochał.

Tak silne odwołanie się do Słowa Bożego powinno przynieść wielorakie owoce. Oczyszcza ono kult Serca Jezusowego z różnych niewłaściwych form. Koncentruje nas na osobie Chrystusa. Pod znakiem serca widzimy całego Chrystusa, który do nas przychodzi i do które-

¹³ *Lekcjonarz Mszalny*, Tom III, *Okres zwykły od 1 tygodnia zwykłego do 11 tygodnia zwykłego*, Pallottinum Poznań—Warszawa 1974, s. 394—403. Na uroczystość Najśw. Serca Jezusowego są wybrane następujące czytania biblijne: Rok A: Pwt 7, 6—11; 1 J 4, 7—16; Mt 11, 25—30. Rok B: Oz 11, 1. 3—4. 8c—9; Ef 3, 8—12. 14—19; 1 J 19, 31—37. Rok C: Ez 34, 11—16; Rz 5, 5—11; Łk 15, 3—7.

¹⁴ por. A. Bugnini CM, *Le Messe del S. Cuore di Gesù*, w: *Cor Jesu*, t. I. Roma 1959, s. 61—94.

¹⁵ W języku polskim teksty biblijne na Msze św. wotywnie o Sercu Jezusa, z wprowadzeniami i krótkim komentarzem, z którego tu korzystano, można znaleźć: ks. E. Sztáfrowski, *Liturgia słowa we Mszach obrzędowych wotywnych i żałobnych*, Warszawa 1976, ATK, s. 279—301.

go my idziemy. Ukazuje nam Chrystusa na tle historii zbawienia. Przyjście Chrystusa jest ostatecznym dowodem miłości ofiarowanym ludziom aby uwierzyli, że Bóg jest Miłością, że nas kocha i że my winniśmy miłością odpowiedzieć na miłość. Chrystus jest ostatecznym dowodem miłości Ojca ku nam.

Dlaczego mówi się dzisiaj o kryzysie nabożeństwa do Serca Jezusowego, mimo, iż należy ono do istoty kultu Kościoła? Idąc za wnioskami ks. prof. R a k a¹⁶, można powiedzieć, że „przyczyną niewątpliwą jest ogólne osłabienie miłości Boga u wielu katolików, nie wyłączając kapłanów. Zbyt rozmnożyła się nieprawość, by miłość wielu nie oziębła (por. Mt 24, 12). Razem z osłabieniem się miłości Boga i bliźnich u ludzi, nie może być właściwego kultu Serca Pana Jezusa, który przecież jest kultem miłości”.

Drugą przyczyną to pozorny rozdźwięk między liturgią a kultem Serca Jezusa. Życie liturgiczne ostatnich lat koncentruje się na Mszy św., z pominięciem wielu tradycyjnych, wartościowych nabożeństw. Wielu uważa nabożeństwo do Serca Jezusowego za Nieliturgiczne. Liturgia zawsze musi być zasilana modlitwą osobistą, nabożeństwami. Inaczej stanie się zimna i nie będzie przyciągała. Sobór nie tylko nie skasował nabożeństw, ale je polecił: „zaleca się usilnie nabożeństwa ludu chrześcijańskiego, zgodnie z przepisami i zasadami Kościoła” (KL 13). I jak nabożeństwa mają swoją rację bytu tylko wtedy, gdy prowadzą do liturgii, tak też liturgia będzie zawsze potrzebowała nabożeństw, by nie przerodziła się w rutynę czy skrajny formalizm¹⁷. Nowe teksty biblijne mszy wotywnych można będzie lepiej wykorzystać na adoracje, godziny biblijne czy godziny święte.

Jak będzie wyglądał kult Bożego Serca, zależy od postawy kapłanów. Alumni seminarium pytani o przyczyny osłabienia kultu Serca Bożego w parafii, wyraźnie odpowiedzieli i to na pierwszym miejscu: „zależy, jaki kapłan odprawia”. Jeżeli nabożeństwa i homilie pierwszopiątkowe będą dobrze przygotowane, to i lud będzie w nich chętnie uczestniczył.

Trzeba poszukiwać nowych form tego nabożeństwa. Trzeba zmieniać i unowocześniać tak pod względem treści jak i języka niektóre modlitwy. Ale zasadą pracy duszpasterskiej powinno być, to wszystko co w parafii istnieje ku czci Serca Jezusowego utrzymać i pogłębiać. Chodzi o to, by temu co stare, dać nowego ducha.

Tarnów

Ks. JÓZEF GAWEL SCJ

¹⁶ Art. cyt., s. 129 n.

Z NOWEJ MSZY NA UROCZYŚCIE NAJŚWIĘTSZEGO SERCA P. JEZUSA

KOLEKTA

Wszchemogący Boże, oddajemy cześć Sercu umiłowanego Syna Twojego i wysławiamy wielkie dary Jego miłości, spraw, abyśmy z tego źródła Bożej dobroci otrzymali obfite łaski. Przez Jezusa Chrystusa.

ALBO:

Boże, Ty w Sercu Twojego Syna, zranionym naszymi grzechami, dasz nam niewyczerpane skarby miłości, spraw, abyśmy składając Mu hołd naszego oddania wypełniali również obowiązek godnego zadośćuczynienia. Przez Jezusa Chrystusa.

MODLITWA NAD DARAMI

Panie, nasz Boże, wejrzyj na niewysłowioną miłość Serca Twojego Syna, który wydał się za nas, aby przez Jego zasługi nasz dar stał się miłą Tobie ofiarą i zadośćuczynieniem za nasze grzechy. Przez Chrystusa Pana naszego.

PREFACJA

Zaprawdę godne to jest, abyśmy Tobie składali dziękczynienie i sprawiedliwie, abyśmy Ciebie wychwalali, Ojczy święty, przez naszego Pana Jezusa Chrystusa.

On wywyższony na krzyżu w swojej nieskończonej miłości ofiarował za nas samego siebie. Z rany Jego boku wypłynęły krew i woda jako symbol sakramentów Kościoła, aby wszyscy ludzie pociągnięci do otwartego Serca Zbawiciela z radością czerpali ze źródeł zbawienia. Dlatego z Aniołami i wszystkimi Świętymi wysławiamy Ciebie, bez końca wołając: święty, święty, święty...

MODLITWA PO KOMUNII

Boże, nasz Ojczy, niech ten Sakrament Twojej miłości pociągnie nas do Twojego Syna, abyśmy ożywieni świętą miłością umieli dojrzeć w naszych braciach Chrystusa. Który żyje króluje na wieki wieków.